

radās “Baltijas jautājums”. ASV iedarbināja Baltijas valstu inkorporācijas *de iure* neatzišanas doktrīnu. Referents izklāstīja valstu iedalījumu četrās grupās atkarībā no to nostājas Baltijas jautājumā, kā arī iztirzāja Rietumvalstu un Latvijas vēsturnieku svarīgākās zinātniskās publikācijas, kurās tas analizēts. A. Zunda iezīmēja Baltijas jautājuma tālāko pētījumu virzienus: PSRS stratēģiju un taktiku “Baltijas jautājuma” kontekstā, t.sk. PSRS attiecībās ar Rietumvalstīm un darbību starptautiskajās organizācijās.

Jānis Taurēns referātā “Rietumu virziens mūsdienu Latvijas ārpolitikā: pētniecības problēmas” analizēja Rietumu virzienu kā dominējošo Latvijas nesenās ārpolitikas pētījumos: 1) Latvijas ārpolitikas ietekme uz Latvijas iekšpolitiku, 2) Latvijas eiroatlantiskā integrācija, 3) Latvijas attiecības ar konkrētām valstīm, 4) ārpolitisko krīžu izpēte. Tika uzskaitītas Rietumu virziena pētniecībā konstatētās vēstures avotu grupas un vēstures literatūra. Līdz šim pārsvarā ir memuāru literatūra un politologu pētījumi, bet vēsturnieku pētījumu vēl maz. Referents izvirzīja arī jautājumus Latvijas integrācijas Eiropas Savienībā un NATO tālākā pētniecībā. Viņš ierosināja sākt pētīt krīzes situācijas (Latvijas dalība starptautiskajos miera spēkos karadarbības reģionos, Abrenes jautājuma risinājums u.c.).

Teologs Juris Zarāns referātā “20. gadsimta līgumi starp Svēto Krēslu un Latvijas Republiku: dokumentu saturs un mūsdienu interpretācijas” izsekoja Latvijas un Vatikāna attiecību attīstībai kopš 1918. gada, analizēja svarīgākos Vatikāna dokumentus. Bīskapiju veidošana un pāvesta bullu izdošana attiecībā uz Latviju liecināja par labām starpvalstu attiecībām. J. Zarāns analizēja abu valstu konkordātu līgumu apspriešanu Latvijas parlamentā gan 20. gados, gan 90. gados un pievērsa uzmanību faktam, ka Latvija 1995. gadā pieņēma likumu, atzīstot Aglonas baziliku par starptautisku svētvieta, bet Vatikāns tai vēl nav atzinis šādu statusu.

Sekcijas darba noslēgumā A. Zunda secināja, ka nolasīti daudzi interesanti un tematiski dažādi referāti. A. Stranga atzīmēja jaunu doktorantu pieplūdumu ārpolitikas vēstures pētniecībā.

Ainārs Lerhis

LATVIJAS VĒSTURNIEKU I KONGRESS, 6. SEKCIJA “LATVIJAS REĢIONU VĒSTURE”

Sekcijas “Latvijas reģionu vēsture” (vad. Dr. hist. Heinrihs Soms un Dr. hist. Armands Vijups) darba gaitā tika nolasīti 11 referāti, kas aptvēra plašu spektru kā ģeogrāfiskajā skatījumā (no atsevišķas pilsētas līdz mūsdienu administratīvajam novadam un kultūrvēsturiskam reģionam), tā arī vēstures nozaru un aspektu daudzveidībā (no pilsētu vēstures un muzeoloģijas līdz genealoģijai un heraldikai).

Vairāki referāti (V. Malahovskis. “Koncepta pieejas iespējas lokālās vēstures pētišanā”; H. Soms. “Novadam veltīts pētījums: saturs, specifika”) bija veltīti reģionālās vēstures pētniecības teorētiskajiem un metodoloģiskajiem aspektiem.

Plašāko grupu veidoja Latgales kā kultūrvēsturiska reģiona vēsturei veltītie pētījumi, referātos skarot gan atsevišķu pilsētu, gan visa reģiona vēstures jautājumus. Tā, piemēram, I. Cimbale, izmantojot konkrētus piemērus, aplūkoja Latgales pašvaldību izpētes historiogrāfiju, iespējas un avotus starpkaru periodā (“Latgales pašvaldības (1920–1934): izpēte un avoti”), tematiski radniecīgs bija arī I. Šaicānes Balvu pilsētas vēsturei veltītais referāts (“Pilsētu vēstures avoti Latvijas arhīvu fondos: Balvu pilsētas piemērs”). Lai gan abiem referātiem bija avotpētniecisks un deskriptīvs raksturs, kopumā tie sniedza interesantu un pašreizējo pētniecisko situāciju labi atspoguļojošu ieskatu pilsētu vēstures izpētē, izmantojot Latgales reģiona piemērus. Kā interesants, tematiski novitārs un izvērsti atzīmējams D. Oļehnoviča nolasītais referāts “Latgale un latgalieši laikraksta “Tēvija” slejās: 1941–1945”. Latgales tematikai bija veltīts arī K. Poča līdz šim maz pazīstamās un nepietiekami pētītās Hilzenu dzimtas izpētei veltītais ziņojums, kurā tika detalizēti aplūkots tās dažādo pārstāvju ieguldījums katoļticības nostiprināšanā, vēstures pētniecībā, kā arī citās sabiedriskās dzīves jomās. Jāatzīmē, ka sekcijas ietvaros tas bija arī vienīgais referāts, kas plašāk skāra par 20. gs. senāku vēsturi, iezīmējot atsevišķu Hilzenu dzimtas pārstāvju dzīves gaitas 17.–18. gadsimtā.

Savdabīgu referātu grupu, ņemot vērā šīs palīgdisciplīnas vēl tikko dzimstošās tradīcijas latviešu historiogrāfijā, sekcijā veidoja heraldikas tematikai veltītie ziņojumi. T. Pumpuriņš labi ilustrētā un plaši izvērstā referātā aplūkoja līdz šim nepētītos Latvijas kultūrvēsturisko apgabalu ģerboņus, kuru *de iure* rašanās saistāma ar 1930. gadu, bet to saknes meklējamas jau senākajos Latvijas civilās heraldikas attīstības laikposmos (“Latvijas kultūrvēsturisko apgabalu ģerboņu izveide un pielietojums (20. gs.)”). Interesanti atzīmēt, ka šī heraldiskā simbolika ir vienīgā, kurai, neskatoties uz tās plašo lietojumu (sk., piemēram, kultūrvēsturisko ģerboņu attēlojumu Latvijas Republikas pilsoņu pasēs), nav juridiska nostiprinājuma mūsdienu likumdošanā. Savukārt S. Šnē referātā tika aplūkota Vidzemes municipālās heraldikas attīstības vēsture pagājušā gadsimtā (“Vidzemes pilsētu ģerboņi 20. gadsimtā”), izsekojot ideoloģiski politiskajām peripetijām, kuras nereti visneparastākajās formās ietekmējušas pilsētu heraldiskās simbolikas likteņus.

A. Vijupa un A. Ozolas referāti bija to nedaudzo starpā, kas veltīti Latvijas rietumdaļas reģionālajai un lokālajai vēsturei. Referātā “Rietumlatvijas vēstures izpētes projekts (2001–2004) un tā ietekme uz Kurzemes un Zemgales vēstures izpēti” tika apskatīta unikālā pieredze, ko sniedza Ventspils pašvaldības un muzeja veidotais Rietumlatvijas vēstures izpētes projekts, kura ietvaros organizētās konferences, radītie granti zinātnisko tēmu izpētei un stipendijas studējošajiem, rakstu krājumu (Ventspils muzeja raksti, I–VI), arheoloģisko izrakumu un citu aktivitāšu organizēšana un finansējums atbalsts būtiski ietekmējis Kurzemes, mazāk – Zemgales kā kultūrvēsturiska reģiona vēstures izpētes stāvokli 21. gs. pirmajā desmitgadē. A. Ozolas referāts (“Tukuma muzeja ieguldījums Kurzemes reģiona pētniecībā”) bija diemžēl vienīgais, kas atspoguļoja muzeju lomu reģionālās vēstures izpētē un popularizācijā. Šāda aspekta referāti reģionālās vēstures izpētes situācijas jomā neapšaubāmi bija gaidīti daudz plašākā piedāvājumā.

Kopumā nolasītie referāti ieskicēja bagātīgu un daudzveidīgu pieredzi reģionālās un lokālās vēstures izziņāšanā saistībā ar pētījumiem, kurus veikuši un turpina veikt gan individuāli pētnieki, gan muzeji kā specifiskas reģionālās pētniecības iestādes, gan specializētās institūcijas (Latgales pētniecības institūts), gan atsevišķi projekti (Rietumlatvijas izpētes projekts). Vienlaikus diskusiju gaitā tika konstatēts, ka šobrīd Latvijas vēstures zinātnē nav precīzas izpratnes par jēdziena “reģionālā vēsture” (vai “lokālā vēsture”, novadpētniecība (H. Soms)) saturu un pielietojumu. Kā piemērs tika minēts pētnieciskais darbs, kas tiek veikts Daugavpils Universitātē un Latgales pētniecības institūtā, kur Latgales vēstures tēmu izpēte tiek saistīta ar reģionālās vēstures jomu. Tai pašā laikā turpinājumizdevums “Senā Rīga” nekad nav ticis raksturots kā tāds, kas būtu attiecināms uz reģionālās vai lokālās vēstures jomu. Nereti rodas iespaids, ka “Latvijas vēstures” (resp., visu Latvijas vēsturi aptverošu tēmu) un “reģionālās” vai “lokālās” vēstures izpēte tiek nodalīta pēc pētniecisko institūciju vai fizisko personu darbības vietas (Rīga/pārējā Latvija).

Sekcijas referāti arī atklāja nepieciešamību diferencēt vēstures pētījumus un publikācijas, kas veltītas reģionālajai vai lokālajai vēsturei, vismaz trijās strikti nošķiramās grupās: akadēmiskie pētījumi, muzeju pētījumi (t.sk. izstādes kā specifiska vēstures izpētes forma) un novadpētnieciskie pētījumi. Tika secināts, ka reģionālās vēstures specifiski stiprā puse ir tās saistība ar plašu sabiedrības segmentu, akadēmiskās “nišas” pētniekiem sadarbojoties ar muzejiem un pētniekiem – amatieriem. Vienlaikus šī stiprā puse, kā norādīja prof. H. Soms, slēpj sevī arī potenciālus un reālus draudus akadēmiskumam.

Sekcijas darba nobeigumā tika citēta norvēģu sociālantropologa Tomasa Hillanna Ēriksena paustā atziņa par viņa pētījumu lokālo perspektīvu, kuru viņš kādā intervijā raksturojis šādi: “.. ja es mēģinātu radīt bildi ar pasaules kopainu, rezolūcija būtu tik zema, ka detaļas saskatīt nevarēs” (“Rīgas Laiks”, 2011, septembris, 58. lpp.). Novērtējot šīs atziņas moderno, “digitālo” perspektīvu, līdzīgi varētu raksturot arī reģionālās un lokālās vēstures nepieciešamību – šādi pētījumi visai bieži ļauj iegūt augstāku, precīzāku un asāku rezolūciju jeb “palielinājumu” Latvijas kopējās vēstures atsevišķu aspektu izpratnē.

Armands Vijups

LATVIJAS VĒSTURNIEKU I KONGRESS, 7. SEKCIJA “LATVIJAS VĒSTURES APGUVE UN MĀCĪŠANA”

Vēstures izglītības sekcijas darbs tika iedalīts atsevišķos sīkākos tematiskos blokos, kuri patlaban piesaista akadēmisko aprindu uzmanību. Ar ziņojumiem uzstājās divpadsmit vēstures pētnieki. Uzmanība tika pievērsta tikai Latvijas 20. gadsimta problemātikai. Ar ievadreferātiem uzstājās LU